

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นกฎหมายพรรคการเมืองฉบับที่ ๘^๑ โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้ออกโดยอาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๔๙ มาตรา ๓๐ ที่กำหนดให้ เมื่อสภาร่างรัฐธรรมนูญได้จัดทำร่างรัฐธรรมนูญแล้วเสร็จตามมาตรา ๒๙ วรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการการร่างรัฐธรรมนูญดำเนินการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญเฉพาะที่จำเป็นเพื่อประโยชน์ในการจัดให้มีการเลือกตั้งให้แล้วเสร็จภายในสี่สิบห้าวันนับแต่วันที่จัดทำร่างรัฐธรรมนูญแล้วเสร็จ เพื่อเสนอต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติดำเนินการต่อไป ซึ่งสภานิติบัญญัติแห่งชาติต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในสี่สิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับร่างจากคณะกรรมการการร่างรัฐธรรมนูญ และมาตรา ๒๙๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่กำหนดให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองและร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง ที่ได้รับจากคณะกรรมการการร่างรัฐธรรมนูญให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนดตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๔๙

และจากระยะเวลาการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ โดยคณะกรรมการการร่างรัฐธรรมนูญ ร่วมกับระยะเวลาการพิจารณาของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ตามมาตรา ๓๐ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๔๙ จะเห็นได้ว่าเป็นการใช้ระยะเวลาเพียง ๙๐ วัน นับแต่วันที่จัดทำร่างรัฐธรรมนูญแล้วเสร็จ ซึ่งถือว่าเป็นระยะเวลาที่สั้นมาก เมื่อเปรียบเทียบกับเนื้อหาของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญทั้งฉบับ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีข้อจำกัดในเรื่องของระยะเวลาดังกล่าว แต่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ ก็มีสาระสำคัญที่เปลี่ยนแปลงไปจากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ และกฎหมายพรรคการเมืองฉบับเดิมหลายประการ และบางกรณีเป็นการเปลี่ยนแปลงในหลักการสำคัญเพื่อให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

* ในบทความนี้ หากมีข้อคิดเห็นใดๆ ของผู้เขียนถือเป็นความคิดเห็นส่วนบุคคล ไม่ผูกพันต่อสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งและคณะกรรมการการเลือกตั้ง แต่อย่างใด

๑ กฎหมายพรรคการเมือง ๗ ฉบับที่ผ่านมา ประกอบด้วย

- (๑) พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๘ (๑๘ มาตรา)
- (๒) พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๑๑ (๔๗ มาตรา)
- (๓) พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๑๗ (๕๔ มาตรา)
- (๔) พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๒๔
- (๕) พระราชบัญญัติพรรคการเมือง (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ } (๖๖ มาตรา)
- (๖) พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๒๔ พ.ศ. ๒๕๓๘ (๓ มาตรา)
- (๗) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ (๙๕ มาตรา)

แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ซึ่งสามารถจำแนกหลักการสำคัญที่มีการกำหนดขึ้นใหม่หรือเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้ ๕ ประการ ประกอบด้วย

๑. หลักความเป็นประชาธิปไตยภายในพรรคการเมือง
๒. หลักความโปร่งใสและตรวจสอบได้กับการดำเนินกิจการของพรรคการเมือง
๓. หลักการสนับสนุนพรรคการเมืองโดยรัฐ
๔. หลักความรับผิดชอบร่วมกันของคณะกรรมการบริหารพรรค
- และ ๕. หลักการเลิกและยุบพรรคการเมือง

๑. หลักความเป็นประชาธิปไตยภายในพรรคการเมือง

จากอดีตถึงปัจจุบัน ปัญหาที่สำคัญของพรรคการเมืองไทยส่วนใหญ่ คือ ขาดความเป็นพรรคมวลชน การบริหารงานภายในพรรคการเมืองแต่ละพรรคมักขึ้นอยู่กับตัวบุคคล เช่น หัวหน้าพรรค หรือกรรมการบริหารพรรคไม่กี่คน ซึ่งบุคคลเหล่านั้นมีความรู้สึกว่าตนเองเป็นเจ้าของพรรค ทำให้การตัดสินใจในเรื่องสำคัญๆ ต่างๆ ไม่มีการรับฟังความคิดเห็นหรือขาดการมีส่วนร่วมจากคณะกรรมการบริหารและสมาชิกพรรค แม้บางครั้งอาจมีรูปแบบที่คล้ายกับจะเป็นการรับฟังความคิดเห็นจากคณะกรรมการและสมาชิก เช่น การจัดให้มีการประชุมใหญ่ และมีวาระการประชุมเพื่อพิจารณาในเรื่องต่างๆ แต่ท้ายที่สุดแล้ว อำนาจการตัดสินใจยังคงอยู่กับผู้นำพรรคเพียงไม่กี่คน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลายพรรคการเมืองมีการสืบทอดตำแหน่งหัวหน้าพรรค และกรรมการบริหารพรรคมาอย่างยาวนาน ยิ่งเป็นการตอกย้ำถึงความเป็นเจ้าของพรรคของบุคคลเพียงไม่กี่คนมากขึ้น ดังนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ จึงได้มีบทบัญญัติเพื่อพยายามแก้ไขปัญหานี้ โดยในมาตรา ๖๕ วรรคสอง ได้บัญญัติว่า “การจัดองค์กรภายใน การดำเนินกิจการและข้อบังคับของพรรคการเมือง ต้องสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข”^๒ ซึ่งโดยความหมายของคำว่า “หลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย” ที่เป็นที่เข้าใจโดยทั่วกัน คือ การยอมรับในสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล^๓ ดังนั้น จึงอาจขยายความ มาตรา ๖๕ วรรคสองได้ว่า การจัดองค์กรภายใน การดำเนินกิจการ และข้อบังคับพรรคการเมือง ต้องสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยพรรคการเมืองต้องยอมรับในสิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของมวลสมาชิก และต้องไม่ดำเนินการใดๆ อันเป็นการละเมิดซึ่งสิทธิ และเสรีภาพของสมาชิกตามที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองไว้ รวมถึงต้องปฏิบัติต่อสมาชิกด้วยความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

^๒ บทบัญญัตินี้ถอดความมาจากมาตรา ๔๗ วรรคสองของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

^๓ ศ.ดร.สมคิด เลิศไพฑูรย์, *กฎหมายรัฐธรรมนูญ: หลักการใหม่ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย*

พ.ศ. ๒๕๕๐, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๕๔), หน้า ๔๒.

ซึ่งจากหลักการดังกล่าวข้างต้น ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ ก็ได้มีการบัญญัติไว้ ทั้งที่เป็นการกำหนดขึ้นใหม่ และเปลี่ยนแปลง หรือขยายความให้ชัดเจนยิ่งขึ้นในหลายมาตรา ประกอบด้วย

๑.๑ **ได้กำหนดให้ข้อบังคับพรรคการเมืองต้องสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข** โดยได้เพิ่มประเด็นในเรื่อง วินัยและจรรยาบรรณของกรรมการบริหารพรรคการเมือง กรรมการสาขาพรรค^๔ และรายได้ของพรรคการเมือง (ม.๑๐)

๑.๒ ได้กำหนดให้คณะกรรมการบริหารพรรคมีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินกิจการของพรรคการเมืองให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย นโยบายพรรคการเมือง ข้อบังคับพรรคการเมืองและมติของที่ประชุมใหญ่ของพรรคการเมืองด้วยความรอบคอบ ระมัดระวังและซื่อสัตย์สุจริตเพื่อประโยชน์ของประเทศและประชาชน และ**ต้องส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในพรรคการเมือง**^๕ (ม.๑๗)

๑.๓ ได้กำหนดให้การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง นอกจากผู้ซึ่งเป็นสมาชิกพรรคการเมืองจะต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กฎหมายกำหนด^๖ **ยังต้องยื่นใบสมัครด้วยตนเองต่อพรรคการเมืองที่ผู้นั้นประสงค์จะสมัครเข้าเป็นสมาชิก** และยังสามารถเพิ่มเติมว่า ในกรณีหากมีการแอบอ้างการเป็นสมาชิก โดยที่บุคคลที่ถูกแอบอ้างไม่รู้เห็นหรือไม่สมัครใจ บุคคลนั้นอาจแจ้งต่อนายทะเบียน (ประธานกรรมการการเลือกตั้ง) เพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงและพิจารณาขี้ออกจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง โดยให้ถือว่าผู้นั้นไม่เคยเป็นสมาชิกพรรคการเมืองดังกล่าวมาตั้งแต่ต้น (ม.๑๙) ทั้งนี้เพื่อเป็นการรักษาสิทธิของบุคคลต่างๆ มิให้ถูกละเมิด ซึ่งกรณีนี้ต่างจากที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๒๑ ซึ่งระบุเพียงคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของสมาชิกพรรคการเมือง โดยให้การรับเข้าเป็นสมาชิกเป็นไปตามข้อบังคับของแต่ละพรรค มิได้บังคับไว้ในกฎหมายว่าผู้นั้นต้องยื่นใบสมัครด้วยตนเอง ซึ่งทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ ที่แต่ละพรรคจะกำหนดประเภทของสมาชิกและวิธีการรับสมาชิกไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน และบางพรรคได้กำหนดไว้ในข้อบังคับพรรคว่ามีสมาชิกกิตติมศักดิ์ ซึ่งพรรคอาจเชิญเข้ามาเป็นสมาชิกโดย มิต้องสมัคร และบางกรณียังระบุถึงวิธีการเชิญเข้าเป็นสมาชิกด้วยว่า หากพรรคมีหนังสือเชิญเข้าเป็นสมาชิกกิตติมศักดิ์แล้ว ผู้นั้นมิได้ตอบปฏิเสธภายในระยะเวลาที่กำหนดให้ถือว่าผู้นั้นตอบรับการเป็นสมาชิกพรรค

^๔ การเพิ่มประเด็นในเรื่องวินัยและจรรยาบรรณของกรรมการบริหารพรรคการเมืองและกรรมการสาขาพรรคการเมือง เป็นไปเพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ซึ่งได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในมาตรา ๒๗๙-๒๘๐

^๕ เป็นการบัญญัติข้อความเพิ่มเติมจาก ม.๒๐ พ.ร.บ.พรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ โดยเพิ่มข้อความว่า “ด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง และซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ของประเทศและประชาชนและต้องส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในพรรคการเมือง”

^๖ สมาชิกพรรคการเมืองต้องเป็นผู้มีสัญชาติไทย หรือโดยการแปลงสัญชาติมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี มีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปี บริบูรณ์ และไม่มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ (ไม่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช, อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ต้องคุมขังโดยหมายของศาลหรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย วิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ) (ม.๘ และ ม.๑๙ พ.ร.บ.พรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ และม.๑๐๐ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย)

นอกจากนั้น ยังได้กำหนดไว้ใน มาตรา ๒๐(๖) และมาตรา ๒๔ ห้ามบุคคลเป็นสมาชิกพรรคการเมืองในขณะเดียวกันเกินกว่าหนึ่งพรรค^๗ และยังได้มีบทบัญญัติห้ามพรรคการเมืองหรือผู้ใดให้ เสนอให้ หรือสัญญาว่าจะให้เงิน ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้เพื่อจูงใจให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดสมัครเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมือง (ม.๒๒) ขณะเดียวกันก็ได้มีบทบัญญัติห้ามมิให้ผู้ใดเรียก รับเงิน ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด เพื่อยอมสมัครเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง (ม.๒๓) เพื่อมิให้พรรคการเมืองบางพรรคใช้กลยุทธ์ในการใช้เงิน หรือประโยชน์อื่นใดที่คำนวณเป็นเงินได้ จูงใจให้คนสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองของตน ซึ่งอาจมีผลทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

๑.๔ ได้กำหนดให้พรรคการเมืองต้องจัดการประชุมใหญ่เพื่อเลือกตั้งคณะกรรมการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง คณะกรรมการนโยบายพรรคการเมืองและคณะกรรมการส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในพรรค (ม.๒๗(๔) และ ม.๒๘(๔)) ซึ่งเป็นสาระที่เพิ่มเติมจากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๒๕ ที่กำหนดให้มีเพียงคณะกรรมการบริหารพรรค ทั้งนี้ เพื่อสะท้อนเรื่องความเป็นประชาธิปไตยภายในพรรคให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องสำคัญและมีส่วนร่วมในการบริหารพรรค โดยได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการคัดเลือกผู้สมัครไว้อย่างชัดเจนในมาตรา ๓๘ และมาตรา ๓๙ อย่างไรก็ตามในประเด็นนี้ ผู้เขียนมีข้อสังเกตว่า ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ ไม่ได้กำหนดเรื่องอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการนโยบายพรรค และคณะกรรมการส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในพรรค และไม่ได้กำหนดให้นายทะเบียนพรรคการเมืองต้องรับรองการเลือกตั้งหรือการเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการนโยบายพรรค และคณะกรรมการส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในพรรค ทำให้หลายพรรคการเมืองไม่เห็นความสำคัญของคณะกรรมการชุดนี้ และบางพรรคได้จัดให้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการนโยบายพรรค และคณะกรรมการส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในพรรค โดยเป็นบุคคลคนเดียวกับคณะกรรมการบริหารพรรคทั้งชุด

^๗ กรณีการห้ามบุคคลเป็นสมาชิกในขณะเดียวกันเกินกว่าหนึ่งพรรค ได้เคยมีบทบัญญัติห้ามไว้ในพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๑๑, ๒๕๑๗ และ ๒๕๒๔ แต่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ มิได้ห้ามไว้ ทำให้ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๕ ซึ่งเป็นช่วงที่พรรคการเมืองได้แจ้งจำนวนสมาชิกสูงสุดต่อนายทะเบียน ถึง ๒๒.๗ ล้านข้อมูล และพบว่าในจำนวนนี้เป็นสมาชิกซ้ำซ้อนถึง ๖ ล้านข้อมูล คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๕ ของข้อมูลสมาชิกพรรคทั้งหมด

๑.๕ ได้กำหนดให้องค์ประชุมใหญ่ของพรรคการเมืองอย่างน้อยต้องประกอบด้วย กรรมการบริหารพรรค ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการบริหารพรรคการเมืองทั้งหมด ผู้แทนของสาขาพรรคการเมืองไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสาขาพรรคการเมือง และตัวแทนสมาชิก ทั้งนี้ มีจำนวนรวมกันทั้งหมดไม่น้อยกว่าสองร้อยคน^๕ (ม.๒๙) ซึ่งต่างจากพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ ที่ไม่ได้กำหนดขั้นต่ำขององค์ประชุมใหญ่ของ พรรคการเมือง หากให้เป็นไปตามข้อบังคับพรรคการเมืองแต่ละพรรค ซึ่งในข้อเท็จจริงบางพรรคเขียน ระบุไว้เพียง ๓๐-๕๐ คน และเมื่อเทียบกับจำนวนสมาชิกที่พรรคมี (ไม่น้อยกว่าห้าพันคนภายในหนึ่งปี นับแต่วันที่ได้รับจดทะเบียนจัดตั้ง) แล้วถือเป็นสัดส่วนที่น้อยมาก ขณะที่มติที่ประชุมใหญ่สามารถ เปลี่ยนแปลงนโยบาย ข้อบังคับพรรค คณะกรรมการบริหารพรรค และเสนอชื่อบุคคลลงสมัครรับเลือกตั้ง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ ดังนั้น องค์ประชุมใหญ่ควรมีจำนวนเหมาะสมและมีที่มาที่ชัดเจน ที่อธิบายถึงความเป็นตัวแทนของมวลสมาชิกได้

๑.๖ ได้กำหนดให้การลงมติเลือกคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองต้อง ลงคะแนนลับ และเพิ่มตำแหน่งนายทะเบียนสมาชิกพรรคอีกหนึ่งตำแหน่ง และกำหนดให้หาก คณะกรรมการบริหารพรรค หรือผู้เข้าประชุมใหญ่ไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยคนขอให้ลงคะแนนลับในเรื่องใด ก็ให้ลงคะแนนลับในเรื่องนั้น (ม.๒๙) และกำหนดให้คณะกรรมการบริหารพรรค และกรรมการสาขา พรรคมีวาระการดำรงตำแหน่งตามข้อบังคับพรรค ซึ่งต้องไม่เกินคราวละ ๔ ปี และอาจได้รับเลือกตั้ง ให้ดำรงตำแหน่งอีกได้ (ม.๑๑, ม.๓๕) ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เข้าประชุมใหญ่มีอิสระในการลงคะแนนเลือกตั้ง กรรมการบริหารพรรค โดยมีต้องกังวลว่าจะมีผู้ใดล่วงรู้ว่าตนเลือกใคร และมีระยะเวลาในการดำรง ตำแหน่งของผู้ได้รับเลือกที่ชัดเจน เพื่อมิให้เกิดการผูกขาดการใช้อำนาจในพรรค ซึ่งหลักการนี้สอดคล้อง กับหลักการเลือกตั้งโดยอิสระ ตามที่ได้บัญญัติไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ ๒๑ ที่ระบุว่า^๖ “เจตจำนงของประชาชนจะต้องเป็นมูลฐานแห่งอำนาจของรัฐบาล เจตจำนงนี้จะต้องแสดงออกทางการ เลือกตั้งตามกำหนดเวลาและอย่างแท้จริง ซึ่งอาศัยการออกเสียงโดยทั่วไปและเสมอภาค และการ ลงคะแนนลับ หรือวิธีการลงคะแนนโดยอิสระอย่างอื่นทำนองเดียวกัน”

๑.๗ ได้กำหนดให้สมาชิกซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่ง ในสี่ของจำนวนสมาชิกซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรรมการบริหารพรรคการเมืองจำนวน ไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนกรรมการบริหารพรรคการเมือง หรือสมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่า หนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดที่มีอยู่หรือไม่น้อยกว่าสองพันคน แล้วแต่จำนวนใดจะน้อยกว่ากัน

^๕ กรณีการกำหนดองค์ประชุมใหญ่ของพรรคการเมืองไม่น้อยกว่าสองร้อยคน สอดคล้องกับมาตรา ๒๖ และมาตรา ๓๗ ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ ที่กำหนดให้ภายใน ๑ ปี พรรคการเมือง ต้องมีสาขาพรรคอย่างน้อย ๔ สาขา และกำหนดให้องค์ประชุมสาขาพรรคต้องไม่น้อยกว่าห้าสิบคน

^๖ ดูรายละเอียดใน www.unhchr.ch/udhr/lang/thj.thm

มีสิทธิเข้าชื้อกันให้จัดการประชุมใหญ่วิสามัญของพรรคการเมืองได้ (ม.๓๐) เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกและกรรมการบริหารพรรค หากเห็นว่ามีความสำคัญที่จะต้องพิจารณาตัดสินใจในที่ประชุมใหญ่ก็สามารถเข้าชื้อกันเพื่อให้จัดการประชุมใหญ่ได้ ซึ่งเป็นไปในทำนองเดียวกันกับกรณีการเข้าชื้อของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อร้องขอให้เปิดประชุมสมัชชาวิสามัญได้^{๑๐}

๑.๘ ได้กำหนดให้มีการถอดถอนหัวหน้าพรรคการเมือง หรือกรรมการบริหารพรรคการเมืองออกจากตำแหน่งได้ โดยให้สมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดที่มีอยู่ หรือไม่น้อยกว่าหนึ่งหมื่นคนแล้วแต่จำนวนใดจะน้อยกว่ากัน เข้าชื้อร้องขอให้ถอดถอนหัวหน้าพรรค หรือกรรมการบริหารพรรค และให้จัดการประชุมใหญ่พรรคเพื่อลงมติถอดถอน (ม.๓๒) เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการที่ว่าด้วยอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน เมื่อสมาชิกได้เลือกหัวหน้าพรรคและกรรมการบริหารมาใช้อำนาจแทนตน สมาชิกก็ย่อมสามารถจะเรียกคืนอำนาจดังกล่าวจากผู้แทนของตนได้ ด้วยวิธีการต่างๆ รวมทั้งการถอดถอนผู้นั้นจากตำแหน่ง หากเห็นว่าผู้แทนที่ตนเลือกมิได้ใช้อำนาจตามที่ตนเองต้องการ ซึ่งหลักการนี้เป็นหลักการใหม่ที่ไม่เคยบัญญัติไว้ในกฎหมายพรรคการเมืองฉบับใดมาก่อน แต่เป็นหลักการเดิมที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๗๑ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ซึ่งกำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา จำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดที่มีอยู่ของแต่ละสภา หรือประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าสองหมื่นคนมีสิทธิเข้าชื้อร้องขอให้ถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามมาตรา ๒๗๐ ได้^{๑๑}

๑.๙ ได้กำหนดให้ในระหว่างอายุของสภาผู้แทนราษฎร จะควบรวมพรรคการเมืองที่มีสมาชิกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมิได้^{๑๒} ทั้งนี้ เพื่อมิให้ขัดต่อเจตนารมณ์ของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ที่ได้ลงคะแนนเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งแบบแบ่งเขตและแบบสัดส่วนของพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง แต่พรรคการเมืองนั้นกลับไปยุบรวมกับพรรคการเมืองอื่น ซึ่งมีผลให้สมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคการเมืองเดิม ต้องไปเป็นสมาชิกพรรคการเมืองใหม่ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่พรรคการเมืองนั้นเลิกหรือยุบ ซึ่งกรณีนี้ต่างกับที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑ ที่ไม่มีข้อห้ามในการควบรวมพรรคการเมืองในระหว่างอายุของสภาผู้แทนราษฎร ทำให้มีการยุบรวมพรรคการเมืองถึง ๕ ครั้งด้วยกันประกอบด้วย^{๑๓}

^{๑๐} ม.๑๒๙ รธน.แห่งราชอาณาจักรไทย ๒๕๕๐ กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาทั้งสองสภารวมกัน หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภามีสิทธิเข้าชื้อร้องขอให้มีการเรียกประชุมรัฐสภาเป็นการประชุมสมัชชาวิสามัญได้

^{๑๑} จำนวนประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งเข้าชื้อถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตาม ม.๓๐๔ ของ รธน. ๒๕๕๐ กำหนดว่าต้องไม่น้อยกว่าห้าหมื่นคน

^{๑๒} กรณีนี้ถอดความจากมาตรา ๑๐๔ วรรคสองของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่บัญญัติไว้เหมือนกันว่าในระหว่างอายุของสภาผู้แทนราษฎรจะมีการควบรวมพรรคการเมืองที่มีสมาชิกเป็นสภาผู้แทนราษฎรมิได้

^{๑๓} ข้อมูลจากฝ่ายกิจการพรรคการเมือง สำนักกิจการพรรคการเมืองและการออกเสียงประชามติ

- (๑) พรรคมวลชน ยุบรวมกับพรรคความหวังใหม่ เมื่อวันที่ ๑๘ สิงหาคม ๒๕๔๑
- (๒) พรรคเสรีธรรม ยุบรวมกับพรรคไทยรักไทย เมื่อวันที่ ๖ กันยายน ๒๕๔๔
- (๓) พรรคความหวังใหม่ ยุบรวมกับพรรคไทยรักไทย เมื่อวันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๔๕
- (๔) พรรคชาติพัฒนา ยุบรวมกับพรรคไทยรักไทย เมื่อวันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๔๗
- และ (๕) พรรคตันตระกุลไทย ยุบรวมกับพรรคชาติไทย เมื่อวันที่ ๖ มกราคม ๒๕๔๘

จากปรากฏการณ์การยุบรวมพรรคการเมือง ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ มีส่วนสำคัญที่ทำให้พรรคการเมืองที่เป็นหลักมีเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎร และทำให้เกิดข้อวิพากษ์วิจารณ์ว่า การยุบรวมพรรคการเมืองเป็นยุทธวิธีที่จะให้ได้เสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎร นอกเหนือจากการแข่งขันกันในการเลือกตั้ง ทำให้อาจไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ต้องการให้มีพรรคการเมืองหลากหลายในสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้เกิดการตรวจสอบถ่วงดุลซึ่งกันและกัน ดังนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ จึงได้ห้ามควรรวมพรรคการเมืองที่มีสมาชิกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระหว่างอายุของสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเท่ากับว่า หากจะมีการควรรวมพรรคการเมืองสามารถกระทำได้ ใน ๒ กรณี

- (๑) ในระหว่างอายุของสภาผู้แทนราษฎร อาจมีการควรรวมพรรคการเมืองได้ระหว่างพรรคการเมืองที่ไม่มีสมาชิกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- (๒) กรณีเมื่อครบอายุสภาผู้แทนราษฎร หรือกรณียุบสภา อาจมีการควรรวมพรรคการเมืองได้ทุกพรรค แต่ต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้นก่อนวันเริ่มนับอายุสภาผู้แทนราษฎร หากพรรคการเมืองที่จะควรรวมนั้นมีสมาชิกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

๒. หลักความโปร่งใสและตรวจสอบได้กับการดำเนินกิจการของพรรคการเมือง

เรื่องความโปร่งใสและตรวจสอบได้ถือเป็นเรื่องที่ต้องคัดกรทุกองค์กรต้องให้ความสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรสาธารณะ เช่น พรรคการเมือง ซึ่งเป็นองค์กรที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับอำนาจรัฐ จำเป็นที่จะต้องยึดถือหลักความโปร่งใสในการดำเนินกิจการทางการเมืองอย่างเคร่งครัด ทั้งนี้ ด้วยเหตุผลสำคัญ ประกอบด้วย

- (๑) พรรคการเมืองเป็นสถาบันทางการเมือง ซึ่งเป็นองค์กรสาธารณะ มิใช่เป็นของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือเป็นของคณะกรรมการบริหารพรรค แต่เป็นของสมาชิกและประชาชนทั่วไป ดังนั้น การดำเนินกิจการของพรรคการเมือง จำเป็นต้องให้สมาชิกและสาธารณชนตรวจสอบได้
- (๒) หลักความโปร่งใส เป็นมาตรการหนึ่งในการควบคุมตรวจสอบและกำกับดูแลให้พรรคการเมืองดำเนินกิจการได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับและแนวทางปฏิบัติต่าง ๆ
- (๓) พรรคการเมืองเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายแสวงหาและใช้อำนาจรัฐ ซึ่งเกี่ยวข้องกับอำนาจและผลประโยชน์ต่าง ๆ เป็นอย่างมาก ดังนั้น จึงต้องนำหลักความโปร่งใสมากำกับเพื่อป้องกันมิให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดใช้อำนาจในทางมิชอบ แสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองและพวกพ้อง
- (๔) หลักความโปร่งใส เป็นหลักประกันที่คุ้มครองสิทธิ เสรีภาพและผลประโยชน์ของสมาชิกและประชาชน มิให้ถูกพรรคการเมืองหรือบุคคล กลุ่มบุคคลในพรรคการเมืองละเมิด

และเนื่องจากความโปร่งใสเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างยิ่งกับการดำเนินกิจการของพรรคการเมือง ดังนั้นในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ จึงได้มีบทบัญญัติในเรื่องดังกล่าวไว้ ทั้งในเรื่องความโปร่งใสในการดำเนินกิจการทั่วไป และความโปร่งใสทางการเงินของพรรค ซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญได้ ๕ ประการ ได้แก่

๒.๑ ได้กำหนดให้พรรคการเมืองต้องรายงานการดำเนินกิจการของพรรคในรอบปีปฏิทินที่ผ่านมาให้ที่ประชุมใหญ่ของพรรคได้รับทราบ เพื่อให้สมาชิกได้มีโอกาสรับรู้เกี่ยวกับการดำเนินกิจการของพรรค และสามารถที่จะซักถามข้อสงสัยต่างๆ ได้ รวมทั้ง พรรคต้องจัดทำแผนการดำเนินการสำหรับปีต่อไป โดยเฉพาะการหารายได้ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในทางการเมือง และการพัฒนาบุคลากรทางการเมือง และรายงานต่อที่ประชุมใหญ่พรรคการเมือง (ม.๒๘, ม.๔๒) ซึ่งต่างจากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ ที่มีได้กำหนดให้ต้องรายงานการดำเนินกิจการของพรรคการเมืองต่อที่ประชุมใหญ่ของพรรค

๒.๒ ได้มีการบัญญัติความหมายคำว่า “ประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้” ไว้ในมาตรา ๔ เพื่อให้มีความชัดเจนและครอบคลุมถึงประเภทและลักษณะของการให้ประโยชน์อื่นใดของบุคคล หรือนิติบุคคล ต่อพรรคการเมืองที่เข้าข่ายเป็นการบริจาคแก่พรรคการเมือง รวมถึงได้มีการเปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์การบริจาคโดยยังคงหลักการเดิมที่ให้ความโปร่งใสตรวจสอบได้ แต่ได้ปรับให้มีความยืดหยุ่นและปฏิบัติได้ง่ายขึ้น ในกรณีการรับบริจาคเงินจำนวนน้อย โดยกำหนดว่า กรณีการบริจาคตั้งแต่หนึ่งพันบาทขึ้นไปให้กระทำโดยเปิดเผยรายชื่อ^{๑๔} แต่หากบริจาคตั้งแต่ห้าพันบาทขึ้นไปเพิ่มเงื่อนไขว่าต้องเปิดเผยชื่อต่อสาธารณชน และกรณีบริจาคตั้งแต่สองหมื่นบาทขึ้นไป จะต้องบริจาคโดยวิธีส่งจ่ายเป็นตัวแลกเงิน หรือเช็คขีดคร่อมเท่านั้น (ม.๕๖, ม.๕๗) ไม่สามารถบริจาคเป็นเงินสดได้ เพื่อให้สามารถตรวจสอบเส้นทางของเงินที่บริจาคให้แก่พรรคการเมืองได้ และกรณีนี้ยังได้มีบัญญัติไว้ในมาตรา ๑๐(๗) และมาตรา ๑๑(๒) ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๕๐ ให้สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินได้แจ้งรายงานการทำธุรกรรมของพรรคการเมือง ผู้ดำรงตำแหน่งในพรรคการเมือง เมื่อปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่ามีกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง

^{๑๔} กรณีนี้ต่างจาก ม.๔๖ ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ ซึ่งกำหนดว่าการบริจาคแก่พรรคการเมืองทุกกรณี (โดยไม่จำกัดจำนวนเงินขั้นต่ำ) พรรคการเมืองต้องออกหลักฐานการรับบริจาคให้แก่ผู้บริจาค และต้องเปิดเผยรายชื่อผู้บริจาคและจำนวนเงินที่ได้รับบริจาคด้วย

นอกจากนั้น ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ ยังได้มีการจำกัดวงเงินสูงสุดในการบริจาคแก่พรรคการเมือง ตามมาตรา ๕๙ ซึ่งกำหนดว่า **ห้ามมิให้บุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลบริจาคให้แก่พรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งเกินกว่าสิบล้านบาทต่อปี**^{๑๕} โดยกรณีนิติบุคคลบริจาคให้แก่พรรคการเมืองตั้งแต่ห้าล้านบาทขึ้นไป จะต้องได้รับอนุมัติโดยมติที่ประชุมผู้ถือหุ้นของนิติบุคคลนั้น หรือสมาชิกของนิติบุคคลนั้นด้วย ทั้งนี้ เพื่อมิให้พรรคการเมืองตกอยู่ใต้อิทธิพลของนายทุนคนใดคนหนึ่ง ซึ่งอาจนำมาสู่ปัญหาการกำหนดนโยบาย หรือเลือกปฏิบัติเพื่อเอื้อประโยชน์ในทางที่มีขอบต่อบุคคลหรือนิติบุคคลที่บริจาคให้กับพรรคการเมืองเป็นจำนวนมากนั้น

และในเรื่องการควบคุมการรับบริจาค นอกจากที่ห้ามพรรคการเมืองรับบริจาคจากบุคคลหรือนิติบุคคลตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นไปตามหลักการเดิม เช่นเดียวกับที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑ (ยกเว้นกรณีนิติบุคคลที่จดทะเบียนในราชอาณาจักร ซึ่งเดิมกำหนดห้ามรับบริจาคจากนิติบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทย ถือหุ้นเกินร้อยละยี่สิบห้า แต่ปัจจุบันกำหนดเป็นร้อยละห้าสิบ) แต่มีการเพิ่มเติมในข้อห้ามการรับบริจาคอีก ๒ กรณี ได้แก่ กรณีที่หนึ่ง ห้ามมิให้สมาชิกซึ่งมิได้ดำรงตำแหน่งใดในพรรคการเมือง รับบริจาคหรือขอรับบริจาคจากผู้ซึ่งมิได้เป็นสมาชิก เว้นแต่ได้รับมอบหมายเป็นหนังสือจากหัวหน้าพรรคการเมือง หรือคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง (ม.๖๗) และห้ามมิให้นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี และข้าราชการการเมืองอื่น ใช้สถานะหรือตำแหน่งหน้าที่เรียไร หรือชักชวนให้มีการบริจาคให้พรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยตนเอง (ม.๖๘)

๒.๓ ได้กำหนดแนวทางในการตรวจสอบงบการเงินของพรรค โดยให้นายทะเบียนพรรคการเมืองโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการการเลือกตั้ง แต่งตั้งคณะบุคคล ประกอบด้วย ผู้แทนสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ผู้แทนกรมบัญชีกลาง ผู้แทนกรมสรรพากร ผู้แทนสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน และเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบงบการเงินของพรรค ก่อนเสนอคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อพิจารณาและประกาศให้สาธารณชนทราบ ซึ่งต่างจากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑ ที่มีได้มีการระบุให้แต่งตั้งคณะบุคคลเพื่อมาทำการตรวจสอบงบการเงินของพรรค

^{๑๕} กรณีการจำกัดวงเงินสูงสุดในการบริจาคให้กับพรรคการเมือง ถือเป็นหลักการที่ได้บัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ ซึ่งสอดคล้องกับหลายประเทศที่ได้มีบทบัญญัติดังกล่าวในทำนองเดียวกัน เช่น **สหรัฐอเมริกา** ที่มีกฎหมายจำกัดจำนวนเงินบริจาคให้แก่ผู้สมัคร พรรคการเมือง และกลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง โดยกำหนดให้บุคคลสามารถบริจาคเงินให้แก่ผู้สมัครคนหนึ่งได้ถึง ๒,๐๐๐ ดอลลาร์ ในการเลือกตั้งหนึ่งครั้ง และให้ผู้สมัครทั้งหมด พรรคการเมืองและคณะกรรมการกิจกรรมทางการเมือง (Political Action committees – PACS) ทั้งหมดได้รวมกันไม่เกิน ๔๕,๐๐๐ ดอลลาร์ ในวงรอบการเลือกตั้งสองปี คณะกรรมการกิจกรรมทางการเมืองคณะหนึ่ง สามารถบริจาคเงินให้แก่ผู้สมัครหนึ่งคนได้ถึง ๕,๐๐๐ ดอลลาร์ ต่อการเลือกตั้งหนึ่งครั้ง แต่ไม่มีการจำกัดจำนวนรวมของเงินบริจาคจากองค์กร (ข้อมูลจากสำนักงานสารสนเทศ กระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา, **เลือกตั้งสหรัฐ** ปี ๒๕๕๗)

๒.๔ ได้กำหนดเงื่อนไขการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของหัวหน้าพรรคและกรรมการบริหารพรรค และกำหนดแนวทางในการตรวจสอบบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน โดยกำหนดให้เป็นหน้าที่เฉพาะของหัวหน้าพรรค และกรรมการบริหารพรรคที่ต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน^{๑๖} และเพิ่มเงื่อนไขการยื่นอีกหนึ่งกรณี นอกเหนือจากที่บัญญัติไว้เดิมคือ สามสิบวันนับแต่วันที่เข้ารับตำแหน่ง หรือพ้นจากตำแหน่งกรรมการบริหารพรรค เป็นต้องยื่นภายในสามสิบวันนับแต่วันที่สภาผู้แทนราษฎรสิ้นอายุ หรือถูกยุบด้วย (ม.๔๙) ทั้งนี้ เพราะกรรมการบริหารพรรคบางคนอาจมีตำแหน่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งอาจมีการเปลี่ยนแปลงรายการทรัพย์สินและหนี้สินในช่วงดังกล่าวได้ ดังนั้น จึงควรที่จะยื่นบัญชีทรัพย์สินเพื่อการตรวจสอบเปรียบเทียบ นอกจากนั้น ยังได้มีบทบัญญัติเพิ่มฐานความผิดแก่หัวหน้าพรรคหรือกรรมการบริหารพรรค ที่จงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ (ม.๕๐) โดยให้มีโทษอาญาจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (ม.๑๑๒) ซึ่งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ เดิม มีฐานความผิดเพียงการไม่ยื่นตามแบบบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินภายในระยะเวลาที่กำหนด

๒.๕ ได้กำหนดที่มาและประเภทของรายได้ของพรรคการเมืองให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น โดยมีการกำหนดประเภทของรายได้ตามมาตรา ๕๓ เป็น ๗ ประเภท เช่น เงินค่าธรรมเนียม และค่าบำรุงพรรค, เงินที่ได้จากการจำหน่ายสินค้าหรือบริการของพรรค, เงิน ทรัพย์สิน และประโยชน์อื่นใดที่อาจคำนวณเป็นเงินได้จากการจัดกิจกรรมหาทุนของพรรคการเมือง หรือจากการบริจาคแก่พรรคการเมือง, เงินอุดหนุนจากกองทุน, ดอกผลของเงินและรายได้จากทรัพย์สินของพรรค และรายได้อื่น โดยเฉพาะในเรื่องรายได้จากการจำหน่ายสินค้าหรือบริการของพรรคการเมือง ยังได้ระบุว่าต้องเป็นไปตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนด^{๑๗} และโดยเฉพาะในเรื่องการจัดกิจกรรมหาทุนตามมาตรา ๕๔ ยังได้กำหนดว่าพรรคการเมืองต้องกระทำโดยเปิดเผย และกรณีมีผู้สนับสนุนตั้งแต่หนึ่งแสนบาทขึ้นไป ให้ถือเป็นรายได้จากการบริจาค และต้องเปิดเผยชื่อผู้บริจาคด้วย ทั้งนี้เพื่อให้พรรคการเมืองหลีกเลี่ยงหลักเกณฑ์การบริจาค และหลีกเลี่ยงที่จะเปิดเผยชื่อผู้บริจาค โดยจัดเป็นกิจกรรมหาทุนของพรรคการเมืองแทน

^{๑๖} เดิมมาตรา ๔๒ พ.ร.บ.พรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ กำหนดให้หัวหน้าพรรค กรรมการบริหารพรรค และกรรมการสาขาพรรคการเมือง มีหน้าที่ต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะต่อนายทะเบียนภายในสามสิบวันนับแต่วันที่เข้าดำรงตำแหน่งและพ้นจากตำแหน่ง ต่อมาในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้ตัดกรรมการสาขาออก เนื่องจากเห็นว่าเป็นภาระที่เกินความจำเป็น

^{๑๗} ขณะนี้อยู่ระหว่างการจัดทำร่างประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง ในเรื่องรายได้จากการจำหน่ายสินค้าหรือบริการของพรรคการเมือง ซึ่งได้กำหนดเป็นหลักการในร่างประกาศว่า พรรคการเมืองสามารถจำหน่ายสินค้าหรือบริการแก่สมาชิกและประชาชนทั่วไปได้ แต่ต้องไม่มุ่งแสวงหากำไร และต้องรายงานให้นายทะเบียนทราบ รวมทั้งต้องนำรายได้จากการจำหน่ายสินค้าหรือบริการ ลงบัญชีของพรรคการเมืองให้ถูกต้องครบถ้วน

๓. หลักการสนับสนุนพรรคการเมืองโดยรัฐ

แนวคิดในการให้การสนับสนุนพรรคการเมืองโดยรัฐ ได้เริ่มมีขึ้นเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ โดยบัญญัติไว้ในมาตรา ๓๒๘(๕) ให้กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองต้องมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการสนับสนุนทางการเงินหรือประโยชน์อย่างอื่นแก่พรรคการเมืองโดยรัฐ ทั้งนี้เพื่อให้พรรคการเมืองไม่ต้องพึ่งเงินจากนายทุนภายในพรรค หรือนอกพรรคอันจะทำให้ต้องดำเนินการต่างๆ ไปในทิศทางที่นายทุนพรรคต้องการ^{๑๘} และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ ก็ได้บัญญัติให้มีกองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมืองในสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง เพื่อสนับสนุนพรรคการเมืองและดำเนินการอื่นใดเกี่ยวกับการพัฒนาพรรคการเมือง^{๑๙} ซึ่งแม้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ จะมิได้บัญญัติในเรื่องการสนับสนุนพรรคการเมืองโดยรัฐ เช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ แต่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ ยังคงหลักการให้มีการสนับสนุนพรรคการเมืองโดยรัฐเช่นเดิม รวมทั้งยังคงให้นายทะเบียนจัดสรรเวลาออกอากาศแก่พรรคการเมืองที่มีสมาชิกได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทุกพรรค เพื่อแถลงผลงานปีหนึ่งไม่น้อยกว่าสองครั้ง^{๒๐}

สำหรับหลักการอันเป็นสาระสำคัญในเรื่องการสนับสนุนพรรคการเมืองโดยรัฐ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้กำหนดเพิ่มเติมรวมถึงมีการเปลี่ยนแปลงในสาระสำคัญหลายประเด็น ได้แก่

๓.๑ **ได้กำหนดให้มีการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของคณะกรรมการกองทุน** โดยเฉพาะในสัดส่วนของผู้แทนพรรคการเมือง ซึ่งจากเดิม (ม.๕๗) กำหนดให้มีผู้แทนของพรรคการเมืองซึ่งสมาชิกในสังกัดเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเลือกกันเองจำนวนสามคน และผู้แทนของพรรคการเมืองซึ่งไม่มีสมาชิกในสังกัดเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเลือกกันเองจำนวนหนึ่งคนเป็นกรรมการ แต่ได้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นให้มีผู้แทนของพรรคการเมืองในสภาผู้แทนราษฎร ที่สมาชิกในสังกัดของพรรคตนดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี(พรรคฝ่ายรัฐบาล) ซึ่งเลือกกันเองจำนวนหนึ่งคน และผู้แทนของพรรคการเมืองในสภาผู้แทนราษฎรที่สมาชิกในสังกัดมิได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี (พรรคฝ่ายค้าน)

^{๑๘} ศ.ดร.สมคิด เลิศไพฑูรย์ อ่างแล้ว หน้า ๑๖๖

^{๑๙} ม.๕๖ พ.ร.บ.พรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑

^{๒๐} กรณีนี้ต่างจากมาตรา ๖๐ ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ ที่ได้กำหนดให้จัดแถลงผลงานปีหนึ่งไม่น้อยกว่าสามครั้ง และเคยมีข้อเสนอจากพรรคการเมืองที่ไม่มีสมาชิกได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ขอให้มีการแก้ไขบทบัญญัติในมาตรานี้ โดยให้พรรคการเมืองทุกพรรคมีสิทธิได้รับการจัดสรรเวลาออกอากาศเพื่อแถลงผลงาน แต่ยังไม่มีการแก้ไขในประเด็นดังกล่าว

ซึ่งเลือกกันเองจำนวนหนึ่งคน และผู้แทนของพรรคการเมืองที่มีได้มีสมาชิกในสังกัดเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (พรรคไม่มี ส.ส.) ซึ่งเลือกกันเองจำนวนหนึ่งคน (ม.๗๔) เป็นกรรมการ และมีผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนสองคนเป็นกรรมการ ซึ่งถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของคณะกรรมการกองทุนฯ เพื่อให้เกิดการถ่วงดุลระหว่างพรรคฝ่ายรัฐบาลและพรรคฝ่ายค้าน และป้องกันการ Block vote ของพรรคการเมืองที่เป็นฝ่ายรัฐบาลหรือฝ่ายค้าน กรณีที่มีจำนวนพรรคการเมืองรวมกันมากกว่าฝ่ายตรงข้าม^{๒๑}

๓.๒ ได้กำหนดให้มีการเพิ่มเงื่อนไขการจัดสรรเงินสนับสนุนให้แก่พรรคการเมือง โดยจัดสรรเงินเป็นรายปีให้เฉพาะพรรคการเมืองที่นอกจากจะต้องมีสมาชิกไม่น้อยกว่าห้าพันคน และมีสาขาพรรคไม่น้อยกว่าสี่สาขาแล้ว ยังต้องส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการเลือกตั้งทั่วไปครั้งล่าสุด^{๒๒} และต้องได้รับคะแนนเสียงจากการเลือกตั้งไม่น้อยกว่าร้อยละ ๐.๕ ของคะแนนเสียงที่ทุกพรรคได้รับในการเลือกตั้งแบบสัดส่วนรวมกัน หรือไม่น้อยกว่าร้อยละ ๐.๕ ของคะแนนเสียงที่ผู้สมัครทุกคนได้รับในการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งรวมกันทั้งประเทศ (ม.๗๕) ซึ่งต่างจากหลักการที่กำหนดไว้เดิมในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ ที่จะจัดสรรเงินสนับสนุนให้แก่พรรคการเมืองทุกพรรค (ทั้งที่ส่งหรือไม่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง) หากพรรคการเมืองนั้นมีสมาชิกไม่น้อยกว่าห้าพันคนและมีสาขาพรรคไม่น้อยกว่าสี่สาขา และจากการเพิ่มในเงื่อนไขการจัดสรรเงินสนับสนุนให้แก่พรรคการเมือง ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ นี้ ทำให้ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป เมื่อวันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๕๐ มีพรรคการเมืองที่มีสิทธิได้รับการจัดสรรเงินปี ๒๕๕๑ จากกองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมือง เพียงไม่เกิน ๙ พรรค (ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่า ในวันที่พรรคการเมืองนั้นยื่นแผนงานและโครงการต่อสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถหาสมาชิกไม่น้อยกว่าห้าพันคน และมีสาขาพรรคไม่น้อยกว่าสี่สาขาได้หรือไม่) รายละเอียดตามตารางพรรคการเมืองที่ได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งแบบสัดส่วนและแบบแบ่งเขตเกินร้อยละ ๐.๕

^{๒๑} กรณีนี้เป็นหลักการเกี่ยวกับการกำหนดให้มีคณะกรรมการสรรหาองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่ให้สภาผู้แทนราษฎร และผู้นำฝ่ายค้านเป็นกรรมการสรรหา แต่ระดับจากประธานสภาผู้แทนราษฎร เป็นผู้แทนพรรคการเมืองที่สภาฯ ที่มีสมาชิกในสังกัดดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี และจากผู้นำฝ่ายค้านเป็นผู้แทนพรรคในสภาที่สมาชิกในสังกัดมิได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี

^{๒๒} การกำหนดหลักเกณฑ์การจัดสรรให้เฉพาะพรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งมาจากแนวคิดพื้นฐานที่ว่า การจัดตั้งและการดำเนินกิจการของพรรคการเมือง องค์ประกอบที่สำคัญคือ ต้องมีเป้าหมายที่จะส่งสมาชิกลงสมัครรับเลือกตั้งเพื่อจะได้เข้าไปใช้อำนาจบริหาร หรือนิติบัญญัติ ผลักดันนโยบายของพรรคไปสู่การปฏิบัติ ดังนั้น หากพรรคการเมืองใดไม่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง จึงถือว่าไม่ครบองค์ประกอบของการเป็นพรรคการเมืองที่สมบูรณ์ จึงยังไม่ควรได้รับการจัดสรรเงินจากกองทุน

พรรคการเมืองที่ได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งแบบสัดส่วนและแบบแบ่งเขต เกินร้อยละ ๐.๕

ลำดับ	ชื่อพรรค	แบบสัดส่วน		แบบแบ่งเขต	
		คะแนน	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ
๑	พรรคพลังประชาชน	๑๒,๓๓๘,๙๐๓	๔๑.๐๘๓	๒๖,๙๗๑,๒๓๐	๓๖.๘๒๖
๒	พรรคประชาธิปัตย์	๑๒,๑๔๘,๕๐๔	๔๐.๔๔๙	๒๒,๑๒๘,๓๓๔	๓๐.๒๑๓
๓	พรรคเพื่อแผ่นดิน*	๑,๕๙๖,๕๐๐	๕.๓๑๕	๖,๖๔๗,๑๙๓	๙.๐๗๖
๔	พรรคชาติไทย	๑,๒๑๓,๕๓๒	๔.๐๔๐	๖,๔๘๖,๕๕๓	๘.๘๕๖
๕	พรรครวมใจไทยชาติพัฒนา*	๗๔๐,๔๖๑	๒.๔๖๕	๓,๔๘๒,๙๐๔	๔.๗๕๕
๖	พรรคสมัครกิจไทย*	๔๕๐,๓๘๒	๑.๔๙๙	๓,๙๑๒,๓๓๐	๕.๓๔๑
๗	พรรคประชากร	๔๐๘,๘๕๑	๑.๓๖๑	๑,๖๗๕,๒๐๕	๒.๒๘๗
๘	พรรคเครือข่ายชาวนาแห่งประเทศไทย*	๑๘๐,๕๗๕	๐.๖๐๑	-	-
๙	พรรคความหวังใหม่	๑๕๙,๑๑๗	๐.๕๒๙	-	-

ที่มาข้อมูล : สำนักบริหารการสนับสนุนโดยรัฐ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

* พรรคนี้อยู่ระหว่างการหาสมาชิก ๕,๐๐๐ คน และสาขาพรรค ๔ สาขา (ข้อมูล ณ วันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๕๑)

อย่างไรก็ตาม สำหรับพรรคการเมืองทุกพรรค รวมทั้งพรรคการเมืองที่ไม่มีสิทธิได้รับการจัดสรรเงินเป็นรายปี เนื่องจากไม่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือได้รับคะแนนเสียงไม่ถึงร้อยละ ๐.๕ ยังอาจได้รับการสนับสนุนจากคณะกรรมการการเลือกตั้งในเรื่องค่าไปรษณียากร ค่าสาธารณูปโภค ค่าจัดพิมพ์เอกสารเผยแพร่ของพรรคการเมือง ค่าเช่าสำนักงาน หรือค่าเช่าสถานที่จัดการประชุมพรรคการเมืองตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนด (ม.๘๑) ซึ่งเป็นไปตามหลักการเดิมในมาตรา ๖๑ ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ แต่ได้จำแนกประเภทของค่าใช้จ่ายที่พรรคอาจได้รับการสนับสนุนให้ชัดเจนขึ้น

๓.๓ ได้กำหนดให้มีการปรับสัดส่วนการจัดสรรเงินสนับสนุนแก่พรรคการเมืองใหม่ จากเดิมที่มีได้กำหนดสัดส่วนการจัดสรรเงินให้พรรคการเมืองไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ แต่ได้มีการกำหนดไว้ในประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้ง^{๒๓} มาเป็นการกำหนดสัดส่วนการจัดสรรไว้อย่างชัดเจนในมาตรา ๗๕ ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ ซึ่งแบ่งเป็น

^{๒๓} ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง กองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมือง (ฉบับที่ ๓)

ลงวันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๔๓ กำหนดหลักเกณฑ์การจัดสรรเงินให้แก่พรรคการเมืองในสัดส่วน ดังนี้

- (๑) จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรค ร้อยละ ๓๕
- (๒) จำนวนคะแนนเสียงจากบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งหลังสุด ร้อยละ ๓๐
- (๓) จำนวนสมาชิกของพรรค ร้อยละ ๒๐
- (๔) จำนวนสาขาพรรค ร้อยละ ๑๕

(๑) จำนวนคะแนนเสียงจากการเลือกตั้งแบบสัดส่วน ร้อยละ ๔๐ ของจำนวนเงินทั้งหมดที่จัดสรร

(๒) จำนวนคะแนนเสียงจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขต ร้อยละ ๔๐ ของจำนวนเงินทั้งหมดที่จัดสรร

(๓) จำนวนสาขาพรรค ซึ่งมีลักษณะตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด^{๒๔} ร้อยละ ๑๐ ของจำนวนเงินทั้งหมดที่จัดสรร

(๔) จำนวนสมาชิกซึ่งชำระค่าบำรุงรายปี ร้อยละ ๑๐ ของจำนวนเงินทั้งหมดที่จัดสรร

นอกจากนี้ยังได้กำหนดว่าจะจัดสรรเงินให้แก่พรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง ต้องไม่เกินกว่ากึ่งหนึ่งของวงเงินทั้งหมดที่จัดสรรในปีนั้น เพื่อให้เงินที่จะจัดสรรให้พรรคการเมืองไม่กระจุกตัวอยู่กับพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งมากเกินไป

๓.๔ ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการลดหรือเลิกจัดสรรเงินสนับสนุนแก่พรรคการเมืองที่ไม่ได้รับเลือกตั้ง ซึ่งเดิมมิได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าวไว้ แต่ในมาตรา ๗๘ ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้กำหนดว่า หากพรรคการเมืองไม่ได้รับเลือกตั้งในการเลือกตั้งทั่วไปสองครั้งติดต่อกัน ให้ลดเงินสนับสนุนลงกึ่งหนึ่ง , หากพรรคการเมืองไม่ได้รับเลือกตั้งทั่วไปสามครั้งติดต่อกันให้ลดเงินสนับสนุนลงสามในสี่ และหากพรรคการเมืองไม่ได้รับเลือกตั้งทั่วไปสี่ครั้งติดต่อกันให้เลิกเงินสนับสนุนแก่พรรคการเมืองนั้น

๓.๕ ได้กำหนดให้มีการจัดสรรเงินสนับสนุนสมทบแก่พรรคการเมือง กรณีที่พรรคการเมืองได้รับการบริจาคจากบุคคลโดยแสดงเจตนาในแบบแสดงรายการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาปีละหนึ่งร้อยบาท โดยรัฐจะจัดสรรเงินสนับสนุนสมทบอีกร้อยละห้าของจำนวนเงินบริจาคที่พรรคได้รับการจากการแสดงเจตนาพร้อมกันทั้งหมด^{๒๕}

^{๒๔} ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง กองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมือง ลงวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑

ได้กำหนดลักษณะของสาขาพรรคที่มีสิทธินำมาคำนวณเป็นเงินจัดสรรจะต้องมีลักษณะดังนี้

- (๑) มีจำนวนสมาชิกพรรคของสาขาพรรคไม่น้อยกว่าสองร้อยคนและมีการจัดทำทะเบียนสมาชิกพรรคของสาขาพรรค
- (๒) มีสถานที่ตั้งแยกจากการประกอบกิจการอื่นหรือที่อยู่อาศัยเป็นสัดส่วนและมีผู้ปฏิบัติงานของสาขาพรรค
- (๓) มีการดำเนินการตามข้อบังคับพรรคในรอบปีก่อนที่จะจัดสรรซึ่งอย่างน้อยต้องมีการประชุมใหญ่สาขาฯ
- (๔) มีการให้ความรู้แก่สมาชิกและประชาชนหรือการหาสมาชิกเพิ่มเติม

^{๒๕} การแสดงเจตนาที่จะบริจาคเงินภาษีของตนเองให้พรรคการเมืองที่จะไม่นำไปหักเป็นค่าลดหย่อนภาษีเหมือนการบริจาคแก่พรรคการเมืองในกรณีอื่น โดยกรมสรรพากรจะได้โอนเงินดังกล่าวให้กองทุนเพื่อจัดสรรให้กับพรรคการเมืองตามที่ระบุไว้ในเจตนาการบริจาค พร้อมเงินสมทบอีกร้อยละห้าของจำนวนเงินที่พรรคการเมืองนั้นได้รับบริจาคในกรณีนี้ทั้งหมด

๔. หลักความรับผิดชอบร่วมกันของคณะกรรมการบริหารพรรค

โดยทั่วไปแล้วความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่ควบคู่กับหน้าที่ ซึ่งเมื่อพรรคการเมืองได้รับการจัดแจ้งจัดตั้งแล้วมีฐานะเป็นนิติบุคคล ย่อมมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายและข้อบังคับพรรค เช่น มีหน้าที่ในการรับสมัครจำนวนไม่น้อยกว่าห้าพันคน และมีสาขาพรรคอย่างน้อยภาคละหนึ่งสาขาภายในหนึ่งปี นับแต่วันที่นายทะเบียนจัดแจ้งจัดตั้งเป็นพรรคการเมือง (ม.๒๖), หน้าที่ในการจัดการประชุมใหญ่เพื่อดำเนินกิจการตามที่กฎหมายบัญญัติ (ม.๒๘), หน้าที่ในการแจ้งการเปลี่ยนแปลงนโยบายพรรค ข้อบังคับพรรค การเปลี่ยนแปลงกรรมการบริหารและสาขาพรรคต่อนายทะเบียนภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่ได้มีการเปลี่ยนแปลง (ม.๔๑), หน้าที่ในการรายงานการดำเนินการของพรรคการเมืองในรอบปีปฏิทินที่ผ่านมาต่อนายทะเบียนพรรคการเมือง (ม.๔๒) และหน้าที่ในการจัดส่งงบการเงินของพรรคต่อนายทะเบียนพรรคการเมือง (ม.๔๗) เป็นต้น ซึ่งหากพรรคการเมืองมิได้ดำเนินการให้ถูกต้องครบถ้วนตามระยะเวลาที่กำหนด ย่อมมีความผิดและต้องรับโทษตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งบางกรณีมีทั้งโทษต่อบุคคล และอาจถือเป็นเหตุยุบพรรคได้ โดยเฉพาะโทษต่อบุคคลผู้ที่จะต้องรับผิดชอบย่อมเป็นหัวหน้าพรรคในฐานะที่เป็นผู้แทนของพรรคการเมือง (ม.๑๗ วรรคสอง) รวมถึงคณะกรรมการบริหารพรรค ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการของพรรคให้เป็นไปตามกฎหมาย นโยบาย ข้อบังคับพรรคและมติของที่ประชุมใหญ่พรรคการเมือง (ม.๑๗ วรรคแรก)

อย่างไรก็ตาม แม้โดยหลักการแล้วคณะกรรมการบริหารพรรคจะต้องร่วมรับผิดชอบในการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของตนเอง แต่ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ มิได้มีบทบัญญัติที่เขียนไว้อย่างชัดเจนถึงความรับผิดชอบร่วมกันของคณะกรรมการบริหารพรรค โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทกำหนดโทษส่วนใหญ่มีกระบุให้เป็นความรับผิดชอบของหัวหน้าพรรค ทำให้บางครั้งกรรมการบริหารพรรคมักขาดความเอาใจใส่และขาดความระมัดระวังในการมีมติหรือการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของตนเอง เพราะคิดว่าตนเองไม่ต้องรับผิดชอบใดๆ ยกเว้นที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นความรับผิดชอบส่วนบุคคล เช่น การไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของกรรมการบริหารพรรค ซึ่งส่งผลให้การดำเนินการของพรรคในบางกรณีมีความผิดพลาด บกพร่องและบางกรณีขัดต่อกฎหมายและถือเป็นเหตุในการยุบพรรคได้ จากปัญหาดังกล่าวพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ จึงได้มีบทบัญญัติที่ระบุถึงความรับผิดชอบร่วมกันของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองไว้หลายประเด็น ประกอบด้วย

๔.๑ ได้มีบทบัญญัติกำหนดให้กรรมการบริหารพรรคการเมืองต้องรับผิดชอบร่วมกันในบรรดามติของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง และในการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารพรรค แต่ได้ยกเว้นความรับผิดชอบของกรรมการบริหารผู้นั้นไว้ หากพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้ร่วมกระทำการนั้น และได้คัดค้านในที่ประชุมคณะกรรมการบริหารพรรคไว้เป็นหลักฐานแล้ว (ม.๑๗ วรรคสาม และวรรคสี่)

๔.๒ ได้กำหนดให้คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองมีหน้าที่ต้องควบคุมไม่ให้สมาชิกกระทำผิดกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อได้มีประกาศพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คณะกรรมการบริหารพรรคต้องควบคุมมิให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคกระทำผิดกฎหมาย ซึ่งอาจทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม (ม.๑๘) โดยหากมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่ากรรมการบริหารพรรคผู้ใดฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

๔.๓ ได้กำหนดให้กรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคการเมือง เพราะเหตุที่พรรคการเมืองใช้จ่ายเงินสนับสนุนไม่ถูกต้อง หรือไม่รายงานการใช้จ่ายเงินสนับสนุนให้ถูกต้องตามความเป็นจริง ภายในระยะเวลาที่กำหนด หรือพรรคการเมืองกระทำการล้มล้างหรือเป็นปฏิปักษ์กับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือกระทำการฝ่าฝืนกฎหมายกฎหมายทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม หรือกระทำการอันอาจเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ หรือเหตุอื่นตามมาตรา ๙๔ และปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าหัวหน้าพรรคหรือกรรมการบริหารพรรคผู้ใดมีส่วนร่วม รู้เห็นหรือปล่อยปละละเลย หรือทราบถึงการกระทำแล้วมิได้ยับยั้งหรือแก้ไขการกระทำดังกล่าว ให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของหัวหน้าพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมืองนั้น มีกำหนดเวลาห้าปีนับแต่วันที่มิคำสั่งให้ยุบพรรคการเมือง ^{๒๖} (ม.๙๘)

๕. หลักการเลิกหรือยุบพรรคการเมือง

ได้มีการเปลี่ยนแปลงสาระในเรื่องการเลิกหรือยุบพรรคการเมือง โดยการเลิกหรือยุบพรรคตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ ได้จำแนกเหตุในการเลิกหรือยุบพรรคออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ **กลุ่มแรก** เป็นเหตุเนื่องจากพรรคไม่ดำเนินกิจการให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ และเหตุจากการยุบรวมพรรคหรือยุบเลิกตามข้อบังคับพรรค ซึ่งการเลิกหรือยุบพรรคด้วยเหตุนี้ กำหนดให้ นายทะเบียนพรรคการเมืองได้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่ความปรากฏต่อนายทะเบียน ^{๒๗} และ**กลุ่มที่สอง** เป็นเหตุเนื่องจากพรรคการเมืองมีการกระทำอันเข้าข่ายล้มล้างหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยหรือเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ โดยกำหนดให้นายทะเบียนแจ้งต่ออัยการสูงสุดเพื่อให้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญให้ยุบพรรค ^{๒๘} และจากสถิติการเลิกหรือยุบพรรคตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ พบว่ามีพรรคการเมืองที่เลิกหรือยุบเลิกเป็นจำนวนถึง ๘๓ พรรค ^{๒๙} โดยเป็นเหตุเลิกหรือยุบตามมาตรา ๖๕ จำนวน ๘๐ พรรค และยุบพรรคตามมาตรา ๖๖ จำนวน ๓ พรรค โดยจำแนกเป็นเหตุยุบพรรคที่สำคัญสามลำดับแรก ได้แก่

^{๒๖} กรณีการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของกรรมการบริหารพรรคนี้ ได้บัญญัติขึ้นเพิ่มเติมจากเดิมที่กำหนดเพียงห้ามผู้ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งกรรมการบริหารพรรคการเมืองที่ยุบไป จะขอจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นใหม่หรือเป็นกรรมการบริหารของพรรคการเมือง หรือมีส่วนร่วมในการขอจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นใหม่อีกไม่ได้ ภายในกำหนดห้าปีนับแต่วันที่พรรคการเมืองนั้นต้องยุบไป ซึ่งการเพิ่มบทบัญญัตินี้สอดคล้องกับมาตรา ๒๓๗ ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ และมาตรา ๑๐๓ ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง ส.ส. และการได้มาซึ่ง ส.ว. พ.ศ. ๒๕๕๐

^{๒๗} มาตรา ๖๕ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑

^{๒๘} มาตรา ๖๖, ๖๗ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑

^{๒๙} ข้อมูลจากฝ่ายกิจการพรรคการเมือง สำนักกิจการพรรคการเมืองและการออกเสียงประชามติ ณ วันที่ ๗ ต.ค. ๕๐

(๑) เหตุที่พรรคการเมืองนั้นไม่สามารถดำเนินการหาสมาชิกห้าพันคนและจัดตั้งสาขาพรรคภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่จัดแจ้งจัดตั้ง (ม.๒๙) โดยมีพรรคการเมืองที่ถูกยุบทั้งสิ้น ๓๘ พรรค

(๒) เหตุที่พรรคการเมืองนั้นใช้จ่ายเงินสนับสนุนจากกองทุนฯ ไม่ถูกต้อง หรือไม่รายงานการใช้จ่ายเงินสนับสนุนให้ถูกต้องตามความเป็นจริงภายในกำหนด (ม.๖๒) โดยมีพรรคการเมืองที่ถูกยุบทั้งสิ้น ๑๓ พรรค

(๓) เหตุที่พรรคการเมืองนั้นไม่รายงานการดำเนินกิจการในรอบปีปฏิทินที่ผ่านมาภายในกำหนด (ม.๓๕) โดยมีพรรคการเมืองถูกยุบทั้งสิ้น ๑๒ พรรค

นอกจากนั้น จะเป็นการยุบพรรคเนื่องมาจากเหตุยุบตามข้อบังคับพรรค, ยุบเนื่องจากประชุมใหญ่ไม่เป็นไปตามข้อบังคับพรรค การยุบรวมพรรค (๕ พรรค) และเหตุอื่น (โดยมีการยุบพรรคเนื่องจากมีสมาชิกเหลือไม่ถึง ๑๕ คน จำนวน ๑ พรรค)

และจากข้อมูลการเลิกและยุบพรรคข้างต้นจะเห็นได้ว่า คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๕ หรือเกือบครึ่งหนึ่งของจำนวนพรรคการเมืองที่ถูกยุบทั้งหมดเป็นการยุบเนื่องจากไม่สามารถหาสมาชิกและสาขาพรรคได้ตามที่กฎหมายกำหนด อันแสดงถึงความไม่พร้อมของพรรคการเมืองนั้นๆ แต่เนื่องจากกฎหมายเดิมกำหนดขั้นตอนและวิธีการในการยุบพรรคให้นายทะเบียนต้องยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ (หรือแจ้งต่ออัยการสูงสุดหากเป็นเหตุตาม ม.๖๖) ทุกกรณี ซึ่งเป็นภาระต่อการดำเนินการของทุกฝ่าย และถึงที่สุดแล้วมักไม่มีการโต้แย้งจากพรรคการเมืองที่ยื่นคำร้องให้ยุบ เพราะเข้าใจในสภาพความไม่พร้อมของพรรคตนเอง ดังนั้นพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ จึงได้แยกกรณีการเลิกหรือยุบพรรคและเปลี่ยนแปลงขั้นตอนในการดำเนินการ ออกเป็น ๓ กรณี

๕.๑ กำหนดให้พรรคการเมืองสิ้นสภาพความเป็นพรรคการเมือง ด้วยเหตุดังนี้

(๑) ไม่สามารถหาสมาชิกห้าพันคนและสาขา ๔ สาขา ภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่จัดแจ้งจัดตั้ง

(๒) ไม่ส่งผู้สมัครเข้ารับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งทั่วไปสองครั้งติดต่อกัน หรือเป็นเวลาแปดปีติดต่อกัน สุดแต่ระยะเวลาใดจะยาวกว่ากัน^{๓๐}

(๓) มีจำนวนสมาชิกเหลือไม่ถึงห้าพันคน เป็นระยะเวลาติดต่อกันหนึ่งปี

^{๓๐} กรณีเหตุแห่งการยุบพรรค เนื่องจากไม่ส่งผู้สมัครเข้ารับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ และ พ.ร.บ.พรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑ มิให้ถือเป็นเหตุในการยุบพรรค แต่ในพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๒๔ มาตรา ๔๖ ได้บัญญัติว่า หากพรรคการเมืองไม่ส่งหรือส่งสมาชิกสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งทั่วไปไม่ถึง ๑๒๐ คน หรือไม่มีสมาชิกได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งทั่วไป ถือเป็นเหตุเลิกพรรค และให้นายทะเบียนยื่นคำร้องต่อศาลฎีกา เพื่อให้มีคำสั่งเลิกพรรคดังกล่าว

ซึ่งกรณีนี้ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๖๕(๒) ระบุว่าพรรคการเมืองย่อมเลิกหรือยุบเมื่อมีจำนวนสมาชิกเหลือไม่ถึงสิบห้าคน โดยถือตามเกณฑ์ขั้นต่ำเท่ากับจำนวนผู้จัดแจ้งจัดตั้งพรรคการเมือง เนื่องจากพรรคการเมืองที่จัดแจ้งจัดตั้งแล้วจะถือเป็นพรรคการเมืองและมีฐานะเป็นนิติบุคคลทันที ดังนั้น ในขณะที่พรรคนั้นยังไม่ได้หาสมาชิกเพิ่ม โดยมีเพียงสมาชิกจัดตั้ง ๑๕ คน ก็ยังคงสภาพเป็นพรรคการเมืองได้ แต่เพื่อให้สอดคล้องกับ มาตรา ๒๖ ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ ที่กำหนดให้ ภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่นายทะเบียนรับแจ้งจัดตั้งพรรคการเมืองแล้ว พรรคการเมืองนั้นต้อง ดำเนินการให้มีสมาชิกตั้งแต่ห้าพันคนขึ้นไป มิเช่นนั้นจะสิ้นสภาพพรรค ดังนั้น จึงได้มีการเปลี่ยนแปลง และกำหนดให้หากพรรคการเมืองมีสมาชิกเหลือไม่ถึงห้าพันคนเป็นระยะเวลาติดต่อกันหนึ่งปีให้พรรค การเมืองนั้นสิ้นสภาพ

(๔) ไม่มีการเรียกประชุมใหญ่พรรคการเมือง หรือไม่มีการดำเนินกิจกรรมใด ทางการเมืองเป็นระยะเวลาติดต่อกันหนึ่งปี

ทั้งนี้ โดยกำหนดว่าหากมีเหตุดังกล่าวเกิดขึ้นกับพรรคการเมืองใด ให้นายทะเบียน สืบสวนข้อเท็จจริงและพิจารณาเสนอขอความเห็นชอบจากคณะกรรมการการเลือกตั้ง เพื่อประกาศให้พรรค การเมืองนั้นสิ้นสภาพ

๕.๒ กำหนดให้พรรคการเมืองเลิกด้วยเหตุเลิกตามข้อบังคับพรรค หรือมีการควมรวม พรรค โดยให้มีขั้นตอนและวิธีการเช่นเดียวกับการประกาศให้พรรคการเมืองสิ้นสภาพ

๕.๓ กำหนดให้มีการยุบพรรคการเมือง ด้วยเหตุดังนี้

- (๑) มีเหตุเลิกตามข้อบังคับพรรค แต่พรรคการเมืองนั้นยังมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- (๒) ไม่รายงานการดำเนินกิจการและไม่รายงานการใช้จ่ายเงินสนับสนุนภายใน ระยะเวลาที่กำหนด

โดยกำหนดให้เฉพาะเหตุตาม (๑) (๒) ให้นายทะเบียนโดยความเห็นชอบของ คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้สั่งยุบพรรคการเมืองนั้น

(๓) พรรคการเมืองกระทำการเข้าข่ายตามมาตรา ๙๔ ได้แก่ กระทำการล้มล้าง หรือเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย, กระทำการฝ่าฝืนกฎหมายเลือกตั้งอันมีผลให้การ เลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม, กระทำการเป็นภัยต่อความมั่นคง และกระทำการฝ่าฝืน ตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยเฉพาะตาม (๓) ที่ให้นายทะเบียนโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการการ เลือกตั้งแจ้งต่ออัยการสูงสุดเพื่อให้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญให้มีคำสั่งยุบพรรคการเมืองนั้น

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ นี้ ถือได้ว่าเป็นพระราชบัญญัติพรรคการเมืองที่มีเนื้อหาสาระมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายพรรคการเมืองทุกฉบับที่ผ่านมา และมีการเปลี่ยนแปลงหลักการสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมตรวจสอบการดำเนินกิจการของพรรคการเมือง และการสนับสนุนพรรคการเมืองโดยรัฐหลายประการ โดยมีเจตนารมณ์ที่จะให้พรรคการเมืองเป็นพรรคของมวลชน มิใช่เป็นของผู้ใดผู้หนึ่ง มีความเป็นประชาธิปไตยภายในพรรคการเมือง มีการดำเนินกิจการอย่างถูกต้อง ครบถ้วนตามที่กฎหมายบัญญัติ มีการดำเนินกิจการที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ในทุกระดับ มีการส่งเสริมและสนับสนุนพรรคการเมืองโดยรัฐ เพื่อให้สามารถดำเนินกิจการได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ และให้กรรมการบริหารพรรคทุกคนได้ร่วมรับผิดชอบในการดำเนินการใดๆ ของพรรคการเมือง ซึ่งเจตนารมณ์เหล่านี้ได้นำมาบัญญัติไว้ในมาตราต่างๆ ทั้ง ๑๔๐ มาตรา อย่างไรก็ตามด้วยข้อจำกัดในเรื่องของระยะเวลาในการจัดทำกฎหมายซึ่งมีเพียง ๙๐ วัน นับแต่วันที่สภากร่างรัฐธรรมนูญได้จัดทำร่างรัฐธรรมนูญแล้วเสร็จ รวมทั้งข้อจำกัดในกระบวนการจัดทำร่างกฎหมายที่กำหนดให้คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญเป็นผู้ยกร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญเสนอต่อสภานิติบัญญัติ ซึ่งเป็นเหตุที่ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงสาระสำคัญไปจากร่างฯ เดิมเป็นอย่างมาก และด้วยข้อจำกัดทั้งหลายทั้งปวงนี้ จึงทำให้ไม่อาจกล่าวได้ว่า พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นกฎหมายพรรคการเมืองฉบับที่ดีที่สุดและสมบูรณ์ที่สุด เพราะความดีและความสมบูรณ์ขึ้นอยู่กับตัวแปรสำคัญ คือ สถานการณ์ทางการเมือง และบริบททางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละขณะ อย่างไรก็ตามสามารถกล่าวได้ว่า พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองฉบับนี้ได้ริเริ่มที่จะนำหลักการสำคัญมาบัญญัติไว้ เช่น หลักความเป็นประชาธิปไตยภายในพรรคการเมือง หลักความโปร่งใสตรวจสอบได้ และหลักความรับผิดชอบร่วมกันของคณะกรรมการบริหารพรรค ซึ่งถือเป็นหลักการที่ดีและอาจเป็นจุดเริ่มต้นที่จะเปลี่ยนแปลงพรรคการเมืองให้ก้าวไปสู่ความเป็นพรรคมวลชนและเป็นสถาบันทางการเมืองอย่างแท้จริงตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

